

**REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ MÜDÜRLERİNİN ÖZEL
EĞİTİM BÖLÜMÜNÜN SORUNLARINI ALGILAMALARI¹****A STUDY ON THE PERCEPTIONS OF GUIDANCE AND RESEARCH
CENTERS' PRINCIPALS ABOUT SPECIAL EDUCATION
DEPARTMENTS' PROBLEMS**

Özel Eğitim Uzmanı Özlem TIRYAKIOĞLU
Abant İzzet Baysal Üniversitesi,
Bolu - Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Hasan AVCIOĞLU
Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Bolu-Türkiye
avcioglu_h@ibu.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün sorunlarını ve bu sorunlarla ilişkili değişkenleri belirlemektir. Araştırma evrenini ülke çapında hizmet veren 190 RAM müdürü oluşturmaktadır. 198 müdür'e araştırmacı tarafından hazırlanmış olan iki bölümden oluşan toplam 93 soruluk anket internet yoluyla RAM'ların bakanlık tarafından verilen resmi mail adreslerine gönderilmiştir. 110 Müdür (12 bayan, 98 erkek) anketi cevaplayıp araştırmacının mail adresine göndermiştir. Toplanan verilerin çözümlenmesinde, müdürlerin Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün sorunlarını değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan anket sorularına verdikleri cevaplara frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi betimleyici istatistikler yapılmıştır. Müdürlerin cinsiyet, yaş, mezun oldukları lisans programı, meslekteki kıdem, RAM müdürü olarak çalışma süreleri, kadro durumu, öğrenim durumu ve Hizmetiçi eğitim alma durumlarının özel eğitim Bölümü'nün sorunlarını algılamalarında etkisinin olup olmadığını belirlemek için t- testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, RAM müdürlerinin cinsiyet, yaş, mezun oldukları lisans programı, meslekteki kıdem, RAM müdürü olarak çalışma süreleri, kadro durumu, öğrenim durumu ve Hizmetiçi eğitim alma durumlarına göre Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün genel özellikleri, merkeze birey yönlendirilmesi, tıbbi tanılama, eğitsel değerlendirme ve tanılama, yönlendirme, yerleştirme ve izleme, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Kaynaştırma sorunları ile ilgili alt bölümlere verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Anahtar sözcükler: Özel Eğitim, Özel Gereksinimli Bireyler, Rehberlik ve Araştırma Merkezi

ABSTRACT

The purpose of the study was to determine the problems of Guidance and Research Centers' Special Education department and then examining the problems in relation to administrator based variables. The participants of this study were 190 administrators, from the Guidance and Research Centers furnish services all over the country. A total of 198 administrators of Guidance and Research Centers were asked to fill out a questionnaire developed by the researcher. The 93-item questionnaire, consisted of two parts, was sent via internet to the official web sites of the Guidance and Research Centers. 110 administrators (12 females, 98 males) completed and returned the questionnaires. The collected data related to the problems of the Guidance and Research Centers were analyzed by using descriptive statistics such as frequencies, percentages, means and standard deviations. In order to determine whether gender, age, graduated program, teaching practice, employment period of administration, being a permanent or nominee staff, academic background, and having or not having in-service education have an effect on their perceptions about the problems, t test and ANOVA were used. The findings indicated that there is not significant differences among the administrators perceptions about the problems related to sub-categories—general features of the Guidance and Research Center, in orientation of individuals, in medical diagnose, in educational evaluation and diagnose, in orientation, accommodation and monitoring in Individualized Education Program (IEP), and in mainstreaming—according to gender, age, graduated program, teaching practice, employment period of administration, being a permanent or nominee staff, academic background, and having or not having in-service education any in-service education.

Keywords: Special Education, Special Needs Individuals, Guidance and Research Centers.

¹Bu çalışma birinci yazarın Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Yrd. Doç. Dr. Hasan AVCIOĞLU'nun danışmanlığında gerçekleştirdiği yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur. 3. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi'nde (ICES11) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Türkiye'de özel gereksinimli bireylerin eğitimleri başta Anayasa olmak üzere yasalarla güvence altına alınmıştır (Eripek, 2004). Bu bireylerin sosyal ve kendi kendilerine yetebilen bireyler olarak topluma kazandırılmaları, onlara verilen eğitim ile birebir ilişkilidir (Türkoğlu, 2007). Özel gereksinimli bireylere verilen özel eğitim hizmetlerinin amacı, herhangi bir nedenle genel eğitim hizmetlerinden yararlanamayan ve gereklerini yerine getiremeyen bireylere eğitimde fırsat eşitliği sağlamaktır (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı[BÖİB], 2000; Fisscuss ve Mandell, 2002). Eğitimde fırsat eşitliği ise özel gereksinimli bireylere gereksinimlerine dayalı eğitim hizmeti verme yoluyla sağlanmaktadır ve özel eğitim, 30.05.1997 tarihli ve 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede "Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların yetersizlik ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim" olarak tanımlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı[MEB], 2009c). Bununla birlikte özel eğitim, görme, işitme, dil ve konuşma, zihinsel, ortopedik, süregen hastalık ve ruhsal ve duygusal bozukluğu olanlar olmak üzere yetersizlik olarak kabul edilen geniş bir gruba hitap eder (BÖİB, 2005). Dolayısıyla özel eğitim, genel eğitim hizmetlerinin önemli bir parçasıdır ve özel gereksinimli bireylere, gereksinimlerine göre eğitim olanakları sunarak, diğer normal gelişim gösteren akranları gibi yasal hakları olan eğitim hizmetlerinden faydalanmalarını hedefler.

Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri; Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 8. maddesi kapsamında genel eğitim sistemi içinde yer almakta ve özel eğitim gereksinimi olan bireyler ile ilgili özel önlemler alınacağı vurgulanmaktadır. Bu madde çerçevesinde özel eğitim hizmetleri MEB Teşkilatı içinde Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Genel müdürlüğün eğitim sistemi içinde en uç noktalara kadar hizmet vermesini sağlayan kurum ise Rehberlik ve Araştırma Merkezleridir.

Rehberlik ve araştırma merkezleri; eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin çalışmalarla bölgesindeki özel eğitim gerektiren bireylerin tanınması ve bu bireylere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütmek amacıyla her il merkezi ile nüfus ve hizmet gereklerine göre ilçelerde Bakanlıkça açılır (MEB, 2009a). Yapı, işleyiş ve yasal konumları gereği Milli Eğitim Bakanlığı örgütü içerisinde İl/İlçe düzeyindeki Milli Eğitim Müdürlüğü' ne bağlı kurumlar olarak hizmet vermektedirler (Özgüler, 2003).

Bununla birlikte Rehberlik ve Araştırma Merkezleri kendi bünyesinde iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri ve Özel Eğitim Hizmetleri Bölümleridir. Özel eğitim hizmetleri bölümü, bölüm başkanının sorumluluğunda merkezin hizmet verdiği çalışma alanının kapsamına göre yeterli sayıda çeşitli alanlarda özel eğitimci, psikolog, psikometrist, çocuk gelişimi ve eğitimcisi, sosyal çalışmacı ve psikolojik danışmanlardan oluşur (MEB, 2006). Adı geçen alan meslek uzmanları, özel gereksinimli bireylerin bölüme başvurduklarında almaları gereken tüm hizmetleri sağlayan kişilerdir.

Bununla birlikte bölümün işleyişine yönelik; Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nin 32. maddesinde belirtildiği üzere Özel Eğitim Hizmetleri Bölümünün görevleri şunlardır: (a) Özel eğitim gerektiren bireylerin tespiti amacıyla yapılacak taramalarda yer almak. (b) Aile, okul, sağlık kuruluşları, adli ve diğer kurumlardan; zihin, duygu ve sosyal yönden uyumsuzluk, gelişimdeki gerilik, öğrenme güçlüğü ve okul başarısızlığı, çeşitli bedensel engeller gibi nedenlerle gönderilen danışanları kabul etmek, dosya açmak, gerekli hizmeti vermek. (c) Özel eğitim gerektiren çocukların tanınması sürecinde gerekli her türlü hizmeti vermek. (d) Özel eğitimde, ailelere yönelik çeşitli bilgilendirme ile rehberlik program ve çalışmalarını ilgili birim ve kurumların iş birliğiyle plânlamak, uygulamak, değerlendirmek ve izlemek. (e) Özel eğitim kurumları ile kaynaştırma programı uygulayan okulların rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servislerine yönetici ile

öğretmenlerine özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri konusunda gerekli destek hizmeti vermek. (f) Merkezin görev bölgesinde özel eğitim gerektiren öğrencilerin üst öğrenim kurumları ve mesleğe yönelmeleri konusunda gerekli çalışmaları ve eş güdümü sağlamak. (g) Özel eğitim gerektiren çocukların gelişimlerini destekleyici nitelikte bireysel veya grupta çeşitli özel eğitim uygulamaları yapmak. (h) Özel eğitim kurumları ile kaynaştırma programı uygulayan okulların rehberlik ve psikolojik danışma servislerince, engelli öğrencilere yönelik verilen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin program ve çalışmaları incelemek, izlemek, değerlendirmek. (ı) Bölüm çalışmalarıyla ilgili konularda özel eğitim kurumları ve kaynaştırma programı uygulayan okulların personeline yönelik olarak onların bilgi ve becerilerini artırıcı konferans, panel gibi toplantılar ile çeşitli hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenlemek. Gerektiğin de üniversite ve ilgili kuruluşlardan eleman sağlamak. (i) Hizmet verilen öğrenci ve bireylerle ilgili olarak merkez dışına verilecek bilgilerde kişiyi ve aileyi olumsuz etkileyebilecek, yanlış anlaşılmalara yol açabilecek beyan ve yorumlardan kaçınmak. (j) Bölümün görevlerine ilişkin konularda çevrenin gereksinimlerini belirlemek, hizmetleri geliştirmek, niteliği ve verimi artırmak için araştırmalar yapmak, bunların sonuçlarından yararlanmak, yetkili ve ilgililerine iletmek. (k) Bölüm etkinliklerinde kullanılacak psikolojik ölçme araçları ile diğer araç ve tekniklerin belirlenmesi, sağlanması ve geliştirilmesi için il içinde yapılabilecek çalışmaları plânlayarak, yürütme ve sonuçlandırmak. (l) Özel eğitim gerektiren öğrencilerin kendilerine, ailelerine ve eğitim kurumlarına yönelik, onların gelişmelerini destekleyecek yayınlamak, hazırlamak ve ilgililere ulaştırmak. (m) Bölüm hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izlemek, bunlardan uygulamalarda yararlanmaktır.

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde RAM'ların bünyesinde yer alan özel eğitim hizmetleri bölümünün yanında yine RAM bünyesinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulunun görevleri incelendiğinde her iki birimin görevlerinin iç içe geçmiş olduğu görülecektir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 16. maddesinde belirtildiği üzere Özel eğitim değerlendirme kurulunun görevleri şunlardır: (a) Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanınmasını yapmak. (b) Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanınması sürecinde bireyin ailesini ve/veya okulu/kurumu, gerektiğinde tıbbî değerlendirme ile RAM'da yapılamaması durumunda psiko-sosyal değerlendirme için ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirmek. (c) Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunu dikkate alarak birey için en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine ilişkin öneride bulunmak. (ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim planlarını hazırlamak. d) İhtiyacı olan bireyin alacağı destek eğitimin türüne ve süresine karar vermek. (e) Eğitsel değerlendirme ve tanınması yapılan bireyler için uygun eğitim ortamı, alacağı destek eğitim hizmeti ve eğitim planını içeren değerlendirme sonuçlarını içeren Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporunu düzenleyerek millî eğitim müdürlüklerinin onayına sunmak. (f) Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonuçları ile diğer bilgi ve belgelerinin yer aldığı özel eğitim değerlendirme dosyası oluşturmak. (g) Özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından verilen yerleştirme kararı doğrultusunda ilgili okul veya kurum ile iş birliği yaparak uygulamayı takip etmek. (ğ) Bireyin uygun yerleştirilmediği durumlarda eğitsel değerlendirme ve tanılamayı tekrarlamak. (h) Özel eğitim değerlendirme kurulu raporu doğrultusunda, yerleştirmenin yapıldığı okula/kuruma, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere, eğitim planının uygulanması ve destek eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde görev alanlara ve aileye rehberlik etmek. (ı) Ailenin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine katılımını ve bilgilendirilmesini sağlamak. (i) Ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda aile eğitim programları düzenlemek, diğer kurum ve kuruluşlarda düzenlenen aile eğitim programları hakkında aileyi bilgilendirmek. (j) Çıracılık ve mesleki eğitime devam etmek isteyen bireyleri; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda sağlık kurulu raporunu da dikkate alarak uygun alanlara yönlendirmek ve bu kurumlara devam eden bireylerin izlenmesini sağlamak. (k) Yüksek öğrenime başvuracak özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin, meslek seçimi ile meslekler ve üniversiteler konusunda bilgilendirilmesini sağlamaktır.

Özel eğitim hizmetleri bölümünün ve özel eğitim değerlendirme kurulunun yasalarla belirlenmiş olan bu görevlerini en sağlıklı şekilde yerine getirebilmesi için verilen hizmeti etkileyecek her tür olumsuz etmenin ortadan kaldırılması ya da en aza indirilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde hizmet kalitesinin artırılması mümkün olacaktır. Bu nedenle Özel Eğitim Hizmetleri Bölümlerinin karşılaştığı sorunların çok yönlü olarak belirlenmesi gerekmektedir. Böylece bölümün sağladığı hizmetlerde hangi noktalarda, hangi özelliğe ve ne derecede sorunlar olduğu ortaya çıkarılacak, alınacak önlemlerde buna göre düzenlenecektir. Bu bağlamda özellikle kurumu idare eden müdürlerin sorunları algılamaları önem kazanmaktadır. Bir idareci olarak kişisel özellikleri; cinsiyet, yaş, mezun olduğu lisans programı, mesleki kıdem, RAM müdürü olarak çalışma süresi, öğrenim durumu, aldığı hizmetiçi eğitimleri, hangi nitelikte olursa olsun kurumla ilgili sorunları algılayabilmesi çözüme giden ilk basamaktır.

Ülkemizde Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin sayısı gün geçtikçe artmakla birlikte bu merkezlerle ilgili çeşitli konularda az sayıda araştırma görülmektedir. Bu çalışmada; Çağlar (1976) örgün eğitimimizde geri zekalı çocukların teşhisi sorunları, Kocaoğlu (1991) 1985-1990 yılları arasında Eskişehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi İnceleme Bölümü'ne yapılan başvuruların incelenmesi, Özgüler (2003) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin karşılaştıkları yönetsel stres kaynaklarının belirlenmesi, (BÖİB, 2006) RAM'larda yaşanan sorunların belirlenmesi, Kamen Akkoyun (2007) Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü personelinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi, Özak, Vural ve Avcıoğlu (2008) Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlüğünün gönderme tanılama yerleştirme izleme ve değerlendirmeye ilişkin görüş ve önerilerinin incelendiği ve Bozkurt (2009) zihinsel yetersiz tanısı alan çocukların tanılama süreçlerinin betimlenmesi ile ilgili çalışmalar yapmışlardır. Bu az sayıda çalışma içerisinde Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki Özel Eğitim Bölümlerinin sorunları ve bu sorunların müdürler tarafından algılanmasına yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada, Özel Eğitim Bölümleri'nin sorunlarının olup olmadığı ve varsa bu sorunların müdürler tarafından nasıl algılandığı belirlenmiştir. Müdürlerin Özel Eğitim Hizmetleri Bölümünün sorunlarını algılamalarının belirlenmesiyle merkezin daha verimli çalışmasına hizmet edeceği düşüncesi bu araştırmanın dayanağını oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın amacı Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki Özel Eğitim Hizmetleri Bölümlerinin sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunlarla ilişkili değişkenleri belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorunlara cevap aranmıştır. (a) Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki Özel Eğitim Hizmetleri Bölümlerinin sorunları var mıdır? (b) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada cinsiyete göre fark var mıdır? (c) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada yaşa göre fark var mıdır? (d) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada mezun olduğu lisans programına göre fark var mıdır? (e) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada mesleki kıdemine göre fark var mıdır? (f) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada RAM müdürü olarak çalışma süresine göre fark var mıdır? (g) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada RAM müdürü olarak kadro durumuna göre fark var mıdır? (h) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada öğrenim durumuna göre fark var mıdır? (ı) Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada daha önce Özel Eğitim ile ilgili hizmetiçi eğitime katılmasına göre fark var mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün sorunlarının belirlenmesine yönelik kurum müdürleri ile yapılan betimsel bir çalışmadır.

Araştırma Evreni

Bu çalışmanın evrenini Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü' ne bağlı ülke çapındaki 198 Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürü oluşturmaktadır. Bütün Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerine mail yoluyla ulaşılmış ve bu araştırmaya dahil edilmişlerdir. Araştırma evrenine dahil edilen müdürlerin mail adresleri Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ndeki Rehberlik Araştırma Merkezlerinden sorumlu şube müdürlüğünden elde edilmiştir. Rehberlik ve Araştırma Merkez Müdürlerinin 110 tanesi anketleri doldurarak göndermiş ve araştırmada bu 110 anket kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin cinsiyet, yaş, mezun olduğu lisans programı, meslekteki kıdemi, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü olarak çalışma süresi, kadro durumu, öğrenim durumu, daha önce özel eğitim ile ilgili hizmetiçi eğitime katılıp katılmadığı ile ilgili durumları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Müdürlerin Cinsiyet, Yaş, Mezun Olduğu Lisans Programı, Meslekteki Kıdemi, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü Olarak Çalışma Süresi, Kadro Durumu, Öğrenim Durumu, Daha Önce Özel Eğitim İle İlgili Hizmetiçi Eğitime Göre Dağılımı

	Özellikler	TOPLAM	
		n	%
Cinsiyet	Kadın	12	10.9
	Erkek	98	89.1
	TOPLAM	110	100
Yaş	26-30	13	11.8
	31-35	30	27.3
	36-40	39	35.5
	41-45	22	20.0
	46 +	5	4.5
	TOPLAM	110	100
Mezun Olunan Bölüm	Özel Eğitim	8	7.3
	(Psikolojik Danışma ve Rehberlik)PDR	84	76.4
	Psikoloji	10	9.1
	TOPLAM	102	92.8
Mesleki Kıdem	1-3	3	2.7
	4-6	12	10.9
	7-9	14	12.7
	10 +	80	72.2
	TOPLAM	109	88.5
RAM Müdürü Olarak Çalışma Süresi	1 -	9	8.2
	1-3	43	39.1
	4-6	27	24.5
	7-9	14	12.7
	10+	13	11.8
	TOPLAM	106	96.3
Kadro Durumu	Asil	44	40.0
	Vekil	62	56.4
	TOPLAM	106	96.4
Öğrenim Durumu	On lisans	1	.9

	Lisans	88	80.0
	Master	18	16.4
	Doktora	1	.9
	TOPLAM	108	98.2
Hizmet içi Eğitime Katılma Durumu	Katıldı	53	48.2
	Katılmadı	57	51.8
	TOPLAM	110	100

Araştırmaya dahil edilen müdürlerden 98' inin erkek ve 12' sinin kadın olduğu belirlenirken bu katılımcıların 13 tanesinin 26-30 yaş grubu, 30 tanesinin 31-35 yaş grubu, 39 tanesinin 36-40 yaş grubu, 22 tanesinin 41-45 yaş grubu ve 5 tanesinin 46 ve üstü yaş grubunda olduğu görülmektedir. Mezun oldukları lisans programlarına bakıldığında ise müdürlerin 102' sinin bu soruya yanıt verdiği ve 8' inin Özel Eğitim, 84' ünün Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, 10 tanesinin ise Psikoloji mezunu olduğu ve mesleki kıdemlerine bakıldığında ise 109 müdürün bu soruyu cevapladığı, 3' ünün 1-3 yıl arası, 12' sinin 4-6 yıl arası, 14' ünün 7-9 yıl arası, 80' inin ise 10 yıl ve üstü bir mesleki kıdeme sahip oldukları belirlenmiştir.

Bununla birlikte Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü olarak hizmet süresi ve kadro durumu sorusuna 106 müdür cevap vermiş ve 9 tanesinin 1 yıldan az, 43 tanesinin 1-3 yıl, 27 tanesinin 4-6 yıl, 14 tanesinin 7-9 yıl, 13 tanesinin 10 yıl ve üstü olduğu, 44 müdürün asil, 62 müdürün vekil olarak görevlerini sürdürdüğü tespit edilmiştir.

Ayrıca öğrenim durumları incelendiğinde ise 108 müdürün bu soruyu cevaplandığı ve ön lisans ve doktora mezunu olan 1' er kişinin olduğu, 88 tanesinin Lisans, 18 tanesinin yüksek lisans yaptığı ve 53 tanesinin daha önce özel eğitim ile ilgili hizmetiçi eğitime katıldığı, 57 tanesinin ise katılmadığı ortaya çıkmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde merkez müdürleri ile ilgili 8 adet kişisel bilgi sorusu bulunmaktadır. II. Bölümde Rehberlik ve Araştırma Merkezinin genel özellikleri bakımından sorunlarının belirlenmesine yönelik 20, Rehberlik ve Araştırma Merkezi özel eğitim hizmetleri bölümüne birey yönlendirme ile ilgili sorunların belirlenmesine yönelik 5, tıbbi tanılama ile ilgili sorunların belirlenmesine yönelik 8, eğitsel değerlendirme ile ilgili sorunların belirlenmesine yönelik 23, yönlendirme, yerleştirme ve izleme ile ilgili sorunların belirlenmesine yönelik 10, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) ile ilgili sorunların belirlenmesine yönelik 9, kaynaştırma ile ilgili sorunların belirlenmesine yönelik 10 adet soruya yer verilmiştir. Anketteki sorunların belirlenmesinde Rehberlik ve Araştırma Merkezi açma, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili yasa ve yönetmelikler incelenerek bir soru bankası hazırlanmış, bu soru bankasındaki sorular 5 Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürüne tekrar gözden geçirmeleri için gönderilmiş ve önerileri üzerine anketten bazı sorular çıkarılmıştır. Sonrasında bu anket, alandan 3 uzmana değerlendirmeleri için gönderilerek uzman görüşü istenmiş ve önerileri üzerine anket sorularına ekleme ve çıkarmalar yapılarak ankete son hali verilmiştir.

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki Özel Eğitim Bölümlerinin sorunlarını belirlemeye yönelik hazırlanan anketin I. Bölümündeki 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. sorular çoktan seçmeli olup, 8. soru açık uçludur. Ayrıca anketin II. Bölümdeki sorular 5'li derecelendirmeyi içermektedir. Buna göre 1 den 5 e kadar puanlamaya imkan veren ankette, müdürler için düşüncesine en az uygun ile düşüncesine en uygun arasında bir puan verilmesi ya da uygun kutucuğa işaretlenmesi istenmiştir.

Anket sanal ortama aktarılarak Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ndeki Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinden sorumlu şube müdürlüğü tarafından

verilen mail adreslerine gönderilmiştir. Müdürlerin kurumsal mail adreslerine anket ile birlikte anketi nasıl dolduracaklarına dair açıklama ayrıca yazılmış ve daha önceden MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'ndan alınan araştırma izni dosya şeklinde eklenerek gönderilmiştir. Müdürlerin anketi doldurduktan sonra anketi belli bir mail adresine göndermeleri için yapmaları gereken işlemler açıklanmış ve verilerin en hızlı şekilde toplanabilmesi adına cevaplamaları için 10 gün tayin edilmiş ve anketi doldurarak açıklamada belirtildiği gibi yine sanal ortamdan göndermeleri istenmiştir. Ayrıca Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesindeki Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Şubesi tarafından tüm Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin MEB mail adreslerine aynı açıklama ve anket gönderilmiştir. 198 Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürünün her birine bu anket gönderilmiş olup mailler günlük takip edilmiştir. Adreslere gönderilen anketlerden sadece 110 tanesi geri gelmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümü amacıyla, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Özel Eğitim Bölümü' nün sorunlarını belirlemeye yönelik anket formunda yer alan soru maddelerine verdikleri cevapların frekans ve yüzdesi hesaplanmıştır. Sonra müdürlerin cinsiyet, yaş, mezun olduğu lisans programı, meslekteki kıdemi, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü olarak çalışma süresi, kadro durumu, öğrenim durumu, daha önce özel eğitim ile ilgili hizmetiçi eğitime katılıp katılmadığının Özel Eğitim Bölümü' nün sorunlarının belirlenmesine etkisinin olup olmadığını belirlemek için varyans analiz tekniği kullanılmıştır.

BULGULAR

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki Özel Eğitim Hizmetleri Bölümlerinin Sorunlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki Özel Eğitim Bölümlerinin sorunlarının belirlenmesine yönelik merkez müdürlerinin anket formunda yer alan soru maddelerine verdikleri cevapların frekans ve yüzdelere yer verilmiştir. Anket sorularında Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki Özel Eğitim Bölümünün sorunlarını belirlemeye yönelik 85 soru maddesi bulunmaktadır. 85 soru maddesinin tamamına ilişkin frekans ve yüzdelere yer vermenin çok uzun yer alacağı düşüncesiyle, bu bölümde bunların tamamına yer verilmemiş, frekans ve yüzde bakımından dikkat çekici sonuçlar ortaya koyan soru maddelerine yer verilmiştir.

Özel Eğitim Bölümlerinin sorunlarının belirlenmesine yönelik ankete verilen cevaplardan müdürlerin yarısına yakını (%42,8) Bölümün hizmet verdiği binanın RAM açılış standartlarına uygun fiziksel donanımına sahip olmadığını ve diğer yarısı ise (%50,0) Merkezin açılış standartlarına uygun olduğunu belirtmiştir.

Merkez müdürlerinden yarısından fazlası (%66,3) bölümde norm kadro personel sayısının yeterli olmadığını ifade ederken, bir kısmı da (%27,3) norm kadro personel sayısının yeterli olduğunu belirtmiştir.

Bölüm bağlı olduğu üst kurumlardan gerekli yardım ve danışmanlık hizmetini yeterli düzeyde aldığıyla ilgili sorulan soruya müdürlerin birçoğunun (%35,5) yardım almadıkları, yarıya yakın sayıda ise (%42,8) yardım alabildikleri saptanmıştır.

Bölüm çalışanlarına düzenli olarak hizmet içi eğitim sağlanması ile ilgili olarak yöneltilen soruya müdürlerin yarısına yakını (%49,0) hizmetiçi eğitimin düzenli sağlanmadığını, bir kısmı da (%30,9) düzenli hizmetiçi eğitim alındığını ifade etmiştir.

Müdürlerin yarısından fazlası (%57,3) okul öncesi dönemdeki bireylerin RAM Özel Eğitim Hizmetleri Bölümüne hastaneler tarafından yönlendirilmediğini belirtirken, çok azıda (%17,2) okul öncesi dönemdeki bireylerin bölüme hastaneler tarafından yönlendirildiğini ifade etmişlerdir. Bölümün hizmet verdiği bölgede tarama yaparak sorunlu öğrencilerin tespit etmesine yönelik sorulan soruya ise önemli bir kısmı (%32,7) tarama yapılmadığını, yarından fazlası da (% 52,7) tarama yapılarak sorunlu öğrencileri tespit ettikleri cevabını vermiştir.

Okullar tarafından bölüme yönlendirilen öğrenciler değerlendirme sürecinde okulları tarafından takip edilmesiyle ilgili sorulan soruya, müdürlerin önemli bir kısmının (%34,5) takip edilmediklerini, yarıya yakınının da (%46,3) öğrencilerin okulları tarafından takip edildiklerini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Müdürlerin bir bölümünün (%31,0) bölüme yönlendirilen bireylerin tıbbi raporlarının hastaneler tarafından anlaşılır şekilde düzenlenmediğini ifade ederken, bir bölümünün de (%49,1) bireylerin tıbbi raporlarının hastaneler tarafından anlaşılır şekilde düzenlendiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Bölümde eğitsel tanılama için öncelikle öğrencinin özelliklerine uygun uzmanlardan oluşan bir ekip oluşturulduğu (psikolog, odyolog, dil bilimcisi, özel eğitimci vb.) ile ilgili soruya büyük bir kısmı (%39,1) eğitsel tanılama için uygun ekibin oluşturulmadığını belirtirken, yarıya yakını da (%45,5) eğitsel tanılamamanın öğrencinin özelliklerine uygun uzmanlardan oluşan bir ekip aracılığı ile yapıldığını düşünmektedir.

Bölümün düzenlediği eğitsel değerlendirme raporlarının düzenli olarak takip edilmesi ve süreleri dolanların yenilenmesi için ailelerin uyarılmasına yönelik yöneltilen soruya öğrencilerin izlenmesi ile ilgili müdürlerin önemli bir kısmı (%35,5) izlenmediği yönünde fikir belirtirken, yarısından fazlası da (%56,4) eğitsel raporların düzenli olarak takip edilerek, süresi dolanlarla ilgili ailelerin uyarıldıklarını belirtmişlerdir.

Müdürlerin önemli bir bölümü (%34,6) kaynaştırma kararı verilirken, sınıfına öğrencinin yerleştirileceği öğretmenin fikrinin alınmasına yönelik soruya öğretmenin bu konuda fikrinin alınmadığına yönelik cevap verirken, yarıya yakını (%47,4) öğretmenlerle kaynaştırma öğrencisinin sınıflarına yerleştirilmesi konusunda fikirlerinin alındığı cevabını vermişlerdir. Bölümde, kaynaştırma eğitimine yerleştirilen öğrenciye destek hizmetlerin verilmesi ile ilgili soruya müdürlerin çok önemli bir bölümü (%40) sağlanmadığı yönünde düşünce belirtmişler ve müdürlerin bir kısmı da (%41,8) kaynaştırma eğitimine yerleştirilen öğrenciye destek hizmetlerin verildiğini düşünmektedirler.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Cinsiyetlerine Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılamalarına İlişkin Bulgular

Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada kadın ve erkek müdürler arasında fark olup olmadığını anlamak için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Tablo 2. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Cinsiyet ve Özel Eğitim Bölümü Sorunları Algılama T Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	SS	Sd	t	p
Kadın	12	322.83	37.32	108	.045	.96
Erkek	98	332.30	39.56			

p<.05

Tablo 2'de görüldüğü gibi kadın ve erkek müdürlerin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamalarında anlamlı farklılık bulunmamaktadır [t(108)=.045, p>.005]. Tablo 2'de yer alan bilgilerden, kadın ve erkek müdürlerin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğunu görülmektedir.

Yani, kadın müdürler ($X=322,83$, $S=37.32$) ve erkek müdürler ($X=332,30$, $S=39.56$) Özel Eğitim Bölümü sorunlarını aynı biçimde algılamaktadır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Yaşlarına Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılamalarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci amacı Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada yaşa göre fark olup olmadığını ortaya çıkarmak olduğu için varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 3. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Yaşlarına Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılama Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	6225.621	4	1556.405	1.016	.403
Gruplar içi	159364.379	104	1532.350		
Toplam	165590.000	108			

$p<.005$

İlk olarak katılımcılar yaş gruplarına göre 6 kategoriye ayrılmıştır, ancak 25 ve daha küçük yaşta müdür olmadığından 5 kategori kullanılmıştır. Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada yaşa göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F(4,104)=1.016$, $p>.005$]. Tablo 3'den anlaşılacağı gibi yaş gruplarına göre müdürlerin ortalamalarının birbirine çok yakındır. Yani, 26-30 yaş grubundaki müdürler ($X=313,08$, $S=58.24$), 31-35 yaş grubundaki müdürler ($X=331,10$, $S=36.67$), 36-40 yaş grubundaki müdürler ($X=337,46$, $S=33.67$), 41-45 yaş grubundaki müdürler ($X=332,77$, $S=40,32$) ve 46 ve üstü yaş grubundaki müdürler ($X=340,60$, $S=24.85$) Özel Eğitim Bölümü sorunlarını benzer şekilde algılamaktadır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Mezun Oldukları Lisans Programına Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılamalarına İlişkin Bulgular

Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada mezun olunan lisans programına göre fark olup olmadığını ortaya çıkarmak olduğu için varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 4. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Mezun Oldukları Lisans Programına Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılama Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	722.711	2	361.356	.223	.801
Gruplar içi	160550.936	99	1621.727		
Toplam	161273.647	101			

$p<.005$

Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada mezun olunan lisans programına göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F(2,99)=.223$, $p>.005$]. Tablo 4 mezun oldukları lisans programına göre müdürlerin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir. Yani, Özel Eğitim mezunu müdürler ($X=331,00$, $S=33,81$), PDR mezunu müdürler ($X=330,11$, $S=39,72$), Psikoloji mezunu müdürler ($X=339,10$, $S=48,964$), Özel Eğitim Bölümü sorunlarını benzer şekilde algılamaktadır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılamalarına İlişkin Bulgular

Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada mesleki kıdeme göre fark olup olmadığını ortaya çıkarmak olduğu için varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 5. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Mesleki Kıdeme Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılama Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	5378.190	3	1792.730	1.178	.322
Gruplar içi	159796.581	105	1521.872		
Toplam	165174.771	108			

$p < .005$

Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada mesleki kıdeme göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F(3,105)=1.178$, $p > .005$]. Tablo 5 mesleki kıdeme göre müdürlerin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir. Yani 1-3 yıl mesleki kıdemi olanlar ($X=296.67$, $S=83.104$), 4-6 yıl mesleki kıdemi olanlar ($X=329.75$, $S=35.074$), 7-9 yıl mesleki kıdemi olanlar ($X=324.14$, $S=44.633$), 10 yıl ve üstü mesleki kıdemi olanlar ($X=334.98$, $S=36.726$). Özel Eğitim Bölümü sorunlarını benzer şekilde algılamaktadır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin RAM Müdürü Olarak Çalışma Süresine Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılamalarına İlişkin Bulgular

Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada RAM müdürü olarak çalışma süresine göre fark olup olmadığını ortaya çıkarmak olduğu için varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 6. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin RAM Müdürü Olarak Çalışma Süresine Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılama Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	13412.412	4	3353.103	2.288	.065
Gruplar içi	148022.078	101	1465.565		
Toplam	161434.491	105			

$p < .005$

Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada RAM müdürü olarak çalışma süresine göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F(4,101)=2.288$, $p > .005$]. Tablo 6 mesleki RAM müdürü olarak çalışma süresine göre müdürlerin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir. Yani 1 yıldan az çalışma süresi olanlar ($X=299.11$, $S=41.001$), 1-3 yıl arası çalışma süresi olanlar ($X=331.42$, $S=39.236$), 4-6 yıl arası çalışma süresi olanlar ($X=334.52$, $S=36.120$), 7-9 yıl arası çalışma süresi olanlar ($X=334.36$, $S=39.046$), Özel Eğitim Bölümü sorunlarını benzer şekilde algılamaktadır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin RAM Müdürü Olarak Kadro Durumuna Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılamalarına İlişkin Bulgular

Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada RAM müdürü olarak kadro durumuna göre fark olup olmadığını ortaya çıkarmak olduğu için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Tablo 7. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Kadro durumu ve Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılama t Testi Sonuçları

Müdürün Kadro Durumu	N	X	SS	Sd	t	p
Asil	44	336.98	38.800	104	.901	.74
Vekil	62	330.00	39.638			

p<.05

Tablo 7'de görüldüğü gibi asil ve vekil müdürlerin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamalarında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. [$t(104)=.901$, $p>.005$]. Tablo 7 asil ve vekil müdürlerin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir. Yani, asil müdürler ($X=336.98$, $S=38.80$) ve vekil müdürler ($X=330.00$, $S=39.64$) Özel Eğitim Bölümü sorunlarını aynı biçimde algılamaktadır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Öğrenim Durumuna Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılamalarına İlişkin Bulgular

Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada öğrenim durumuna göre fark olup olmadığını ortaya çıkarmak olduğu için varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 8. Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Öğrenim Durumuna Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılama t Testi Sonuçları

Müdürün Öğrenim Durumu	N	X	SS	Sd	t	p
Lisans	88	329.74	38.791	104	.720	.720
Yüksek Lisans	18	344.17	38.538			

p<.05

Ön lisans ve doktora mezunu olan müdürlerin sayısı ikiden az olduğundan dolayı varyans analizi yapılamamıştır. Bu nedenle bu iki cevaplayıcı analizden çıkarılarak Lisans ve Yüksek lisans mezunu müdürlerin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamaları aralarında fark olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır.

Tablo 8'de görüldüğü gibi Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada öğrenim durumuna göre anlamlı bir fark yoktur [$t(104)=1.439$, $p>.005$]. Tablo 8 lisans ve Yüksek Lisans mezunu müdürlerin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir. Yani, Lisans mezunu müdürler ($X=329.74$, $S=38.79$) ve Yüksek Lisans mezunu müdürler ($X=344.17$, $S=38.54$) Özel Eğitim Bölümü sorunlarını aynı biçimde algılamaktadır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Daha Önce Özel Eğitim İle İlgili Hizmetçi Eğitime Katılmasına Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılamalarına İlişkin Bulgular

Rehberlik ve Araştırma Merkezi müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada daha önce Özel Eğitim ile ilgili hizmet içi eğitime katılmasına göre aralarında fark olup olmadığını ortaya çıkarmak olduğu için t testi yapılmıştır.

Tablo 9. Müdürlerin Özel Eğitim ile ilgili Hizmet İçi Eğitime katılmasına Göre Özel Eğitim Bölümü Sorunlarını Algılama t Testi Sonuçları

Müdürün Hizmet İçi Eğitime katılma durumu	N	X	SS	Sd	t	p
Katılmış	53	333.98	41.762	108	.419	.284
Katılmamış	57	330.84	36.872			

p<.005

Tablo 9'da görüldüğü gibi Özel Eğitim Bölümü sorunlarını algılamada daha önce özel eğitim ile ilgili hizmet içi eğitime katılmasına göre anlamlı bir fark yoktur [t(108)=.419, p>.005]. Tablo 9 Hizmet İçi Eğitim alan ve Hizmet İçi Eğitim almayan müdürlerin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir. Yani, Hizmet İçi Eğitim alan müdürler (X=333.98, S=41.76) ve Hizmet İçi Eğitim almayan müdürler (X=330.84, S=36.87) Özel Eğitim Bölümü sorunlarını aynı biçimde algılamaktadır.

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre; özel eğitim hizmetleri bölümlerinin yaşadığı sorunlarla ilgili olarak müdürlerin yarıya yakınının bölümün hizmet verdiği binanın RAM açılış standartlarına uygun fiziksel donanımına sahip olmadığını belirttikleri görülmüştür. BÖİB (2009) yayınladığı raporda özel eğitim gerektiren bireylere hizmet veren eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin binaların konumu, ulaşılabilirliği ve yapısal durumunun yetersizliği olan bireylerin gereksinimlerine uygun olmamasının bir sorun olduğunu belirtmesi ile bu araştırma sonucu paralellik göstermektedir. RAM'ların açılması aşamasında MEB'nin yayınlamış olduğu RAM Açma Yönetmeliği esas alınarak merkezler açılmaktadır. Bu araştırmanın sonucuna göre RAM'ların fiziki şartlarının uygun olmadığını belirlenmesi RAM'ların RAM Açma Yönetmeliğine uygun olmadıklarını düşündürmektedir.

Araştırmada elde edilen diğer bir bulgu ise, farklı yaş gruplarındaki RAM müdürlerinden yarısından fazlası bölümde norm kadro personel sayısının yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Özak ve ark., (2008) yaptıkları araştırmada buna benzer bir bulguyu ortaya çıkarmışlardır. Araştırmaya katılan farklı yaş grubundaki müdürler, görev yaptıkları RAM'larda yeterli personel olmadığını belirtmişlerdir. Her iki araştırmada da farklı yaş gruplarındaki müdürlerin aynı sorunu algılaması, sorun algılamada yaşa göre bir fark olmadığını ancak RAM'larda personel açığının olduğunu göstermektedir. RAM'ların çalışma saatlerinin 08:00-17:00 olmasının ve okullarda daha az saat çalışan diğer meslektaşlarıyla aynı ücreti almalarının bu merkezlerin çalışanlar tarafından tercih edilmemesinin nedenleri arasında olabilir. Bu durumda eleman açığı sorununa neden gösterilebilir. Ayrıca araştırmada, özel eğitim hizmetleri bölümlerinin bağlı olduğu üst kurumlardan gerekli yardım ve danışmanlık hizmetini yeterli düzeyde alamadığı belirlenmiştir. RAM'lar buldukları bölgelerde ilk aşamada doğrudan İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine ve sonrasında İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlıdırlar. Araştırmanın sonuçlarına göre bu kurumların RAM'lara danışılan ya da yardım da bulunan kurum özelliğini taşıyamadıkları söylenebilir.

Özel eğitim hizmetleri bölümünde çalışanlara düzenli olarak hizmet içi eğitim sağlanması ile ilgili olarak yöneltilen soruya müdürlerin yarısına yakını hizmetiçi eğitimin düzenli sağlanmadığını, bir kısmı da düzenli hizmetiçi eğitim alındığını belirtmişlerdir. Çağlar (1976) yaptığı bir çalışmada, ülke çapındaki toplam 17 RAM'a uzman ve uzman yardımcısı olarak atananların tamamına yakınının bu hizmetler için asgari düzeyde bir hazırlık eğitimi dahi almamış olduğunu belirlemiştir. Uzun zaman önce yapılan bir araştırma ile bu araştırmanın sonuçlarının benzerlik göstermesi zaman içinde personele hizmetiçi eğitim sağlamada olumlu yönde önemli gelişmelerin olmadığını

düşündürmektedir. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün son 3 yıllık hizmetiçi eğitim programına bakıldığında 2006 yılında toplamda 64 seminer ve kurs, 2007 yılda toplam 52 seminer ve kurs, 2008 yılında ise 20 seminer ve kurs düzenlemiştir. Araştırmanın sonucu dikkate alındığında genel müdürlük tarafından verilen bu seminerlerin tüm RAM personeli için yeterli olmadığı ve yıllara göre azalma gösterdiği görülmektedir.

Müdürlerin yarısından fazlası (%57,3) okul öncesi dönemdeki çocukların RAM Özel Eğitim Hizmetleri Bölümüne hastaneler tarafından yönlendirilmediğini ifade ederken, az sayıda müdür ise (%17,2) okul öncesi dönemde ki çocukların özel eğitim hizmetleri bölümüne hastaneler tarafından yönlendirildiğini belirtmişlerdir. Bozkurt(2009) yaptığı araştırma sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin yarısına yakınının (%41,58) RAM'a başvurularına aile ve özel özel eğitim kurumu birlikte yapmıştır. Yalnızca aileler tarafından yapılan başvuruların oranı %21,78'dir. Başvuruları okulun ya da yer aldığı şahıs ve/veya kurumlar tarafından yapılan öğrenci oranı %32,04' dür. Her iki araştırma sonuçlarına bakıldığında okul öncesinde de, okul döneminde de çocukların daha çok hastaneler tarafından RAM'lara yönlendirilmediğini görebiliriz. Hastanelerin bireylerin yönlendirilmesinde hizmet etmemeleri özel gereksinimli bireylerin tespit edilmeleri konusunda çok rol oynamadıklarını düşündürmektedir.

Özel eğitim hizmetleri bölümünün hizmet verdiği bölgede tarama yaparak sorunlu öğrencilerin tespit edilmesine yönelik sorulan soruya ise önemli bir kısmı (%32,7) tarama yapılmadığını, yarıdan fazlası da (%52,7) tarama yapılarak sorunlu öğrencileri tespit ettikleri cevabını vermiştir. MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre ise özel eğitim hizmetleri bölümlerinin buldukları bölgelerde özel gereksinimli bireylerin tespiti için tarama yapma görevi vardır. Araştırma sonucu yeterince tarama yapmayarak bölümlerin yasal görevlerini gereği gibi yerine getirmediklerini düşündürmektedir. Bu durum özel gereksinimli bireylere erken müdahale sürecinde gecikmeye yol açabilmektedir (MEB, 2009b).

Okullar tarafından RAM özel eğitim bölümüne yönlendirilen öğrenciler değerlendirme sürecinde okulları tarafından takip edilip edilmemesiyle ilgili sorulan soruya; müdürlerin önemli bir kısmının (%34,5) takip edilmediklerini, yarıya yakınının da (%46,3) öğrencilerin okulları tarafından takip edildiklerini belirtmişlerdir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre bu okul ve kurumlarda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere sunulan eğitim-öğretim hizmetlerinin etkililiğini arttırmak amacıyla özel eğitim tedbirleri alınarak gerekli düzenlemeler yapılır. Bu bireylere sağlanacak her türlü özel eğitim hizmeti için millî eğitim müdürlükleri, RAM'lar ve özel eğitim okulları ile iş birliği yapılması gerekmektedir (MEB, 2006). Araştırmanın sonucu ise okulların özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yapılması gerekenler konusunda yetersiz kaldıklarını göstermektedir. Okulların sorun olduğunu düşündükleri öğrencileri ile ilgili olarak durumlarının takibi konusunda hassas davranmadıkları görülmektedir.

RAM müdürlerin bir bölümünün (%31,0), özel eğitim hizmetleri bölümüne yönlendirilen bireylerin tıbbi raporlarının hastaneler tarafından anlaşılır şekilde düzenlenmediğini ifade ederken, bir bölümünün de (%49,1) bireylerin tıbbi raporlarının hastaneler tarafından anlaşılır şekilde düzenlendiğini belirttikleri tespit edilmiştir. Bireyin eğitsel tanısında etkisi olmasa da özel eğitim hizmetlerinin alınmasında tıbbi tanı raporları belirleyici özellik taşımaktadır. Raporun daha sonra okuyacak olan ve bireyle ilgilenen diğer alan uzmanlarınca da anlaşılması olumlu bir durum olacaktır.

Özel eğitim hizmetleri bölümünde, eğitsel tanılama için öncelikle öğrencinin özelliklerine uygun uzmanlardan oluşan bir ekip oluşturulduğu (psikolog, odyolog, dil bilimcisi, özel eğitimci vb.) ile ilgili soruya büyük bir kısmı (%39,1) eğitsel tanılama için uygun ekibin oluşturulmadığını belirtirken, yarıya yakını da (%45,5) eğitsel tanılamanın öğrencinin özelliklerine uygun uzmanlardan oluşan bir

ekip aracılığı ile yapıldığını ifade ettikleri görülmüştür. Yine Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 2006 yılında yayınlanan Özürlü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon ve Özel Eğitim Hizmetleri Çalışması Raporu' nda eğitsel tanılamaya yönelik sorunlar başlığı altında Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ile ilgili olarak; Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci için çoklu disiplinler yaklaşımına sahip bir ekibin oluşturulmaması, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde her yetersizlik grubuna ve çoklu yetersizliğe sahip bireylere göre uygun testlerin, değerlendirme materyallerinin ve bu test ve materyalleri uygulayabilecek uzmanların bulunmaması alana ait bir sorun olarak belirtilmiştir. Bu araştırma sonuçlarının ve BÖİB (2006) tarafından yayınlanan raporun sonuçlarının aynı olması özel eğitim hizmetleri bölümünde eğitsel değerlendirme ile ilgili hizmet veren ekibin yeterli olmadığını düşündürmektedir. Araştırmaya göre norm kadro personel açığı olduğu bulunduğu belirlenen RAM'larda eğitsel değerlendirme ekibinin de istenen uzmanlardan oluşamayacağı düşünülebilir.

Özel eğitim hizmetleri bölümünün düzenlediği eğitsel değerlendirme raporlarının düzenli olarak takip edilmesi ve süreleri dolanların yenilenmesi için ailelerin uyarılmasına yönelik yöneltilen soruya öğrencilerin izlenmesi ile ilgili müdürlerin önemli bir kısmı (%35,5) izlenmediği yönünde fikir belirtirken, yarsından fazlası da (%56,4) eğitsel raporların düzenli olarak takip edilerek, süresi dolanlarla ilgili ailelerin uyarıldıklarını belirtmişlerdir. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre ise özel eğitim hizmetleri bölümü; özeleğitimde, ailelere yönelik çeşitli bilgilendirme ile rehberlik program ve çalışmalarını ilgili birim ve kurumların iş birliğiyle plânlar, uygular, değerlendirir ve izler ifadesi yer almaktadır (MEB, 2009b). Araştırma sonucu ise bölümlerin yarısından çoğunun ailelere yönelik bilgilendirmeyle ilgili eksikler olduğunu göstermektedir. Bu durum eğitsel değerlendirme raporlarının bölüm çalışanları tarafından takip edilmediğini düşündürmektedir.

RAM müdürlerinin önemli bir bölümü (%34,6) kaynaştırma kararı verilirken, sınıfına öğrencinin yerleştirileceği öğretmenin fikrinin alınmasına yönelik soruya öğretmenin bu konuda fikrinin alınmadığına yönelik cevap verirken, yarıya yakını (%47,4) öğretmenlerle kaynaştırma öğrencisinin sınıflarına yerleştirilmesi konusunda fikirlerinin alındığı cevabını vermişlerdir. Bununla birlikte RAM özel eğitim bölümünde, kaynaştırma eğitimine yerleştirilen öğrenciye destek hizmetlerin verilmesi ile ilgili soruya müdürlerin çok önemli bir bölümü (%40,0) sağlanmadığı yönünde görüş belirtmişler ve müdürlerin bir kısmı da (%41,8) kaynaştırma eğitimine yerleştirilen öğrenciye destek hizmetlerin verildiğini söylemişlerdir. Nizamoğlu'nun (2006) yaptığı araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin öğrencileri Rehberlik Araştırma Merkezi'ne gönderdiklerini, Rehberlik Araştırma Merkezi'nde tanılama yapılarak öğrencinin durumunun tespit edilmesini istediklerini ifade etmiş oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin Rehberlik Araştırma Merkezi'nden gelen raporlarda bulunan önerileri dikkate aldıkları, bazı öğretmenlerin ise Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin tanılamadan sonra sadece rapor göndermekle yetindiğini belirttikleri saptanmıştır. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde RAM personeli ve sınıf öğretmeni arasında bireyin durumu ile ilgili iletişim sağlanmasında sıkıntılar yaşandığı görülmektedir.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Özel Eğitim Bölümü'nün sorunlarının algılanmasına ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre bulgularda farklılık olup olmadığına bakılmış ve sorunları aynı biçimde algıladıkları sonucuna varılmıştır. Yine Özak ve ark., (2008)'nin yaptığı çalışmada araştırmaya katılan müdürden her iki cinsiyetten de olduğu halde RAM müdürlerinin tamamı RAM'lerinde tanılama sürecinde öğrencilerin geçtikleri aşamaların yeterli olmadığına dair sorun belirtmişlerdir. Yani müdürlerin kadın ya da erkek olması özel eğitim bölümlerinin sorunları konusundaki hassasiyetlerinde fark yaratmamaktadır.

RAM müdürlerinin mezun oldukları lisans programına göre özel eğitim bölümü sorunlarını algılaması ile ilgili olarak ise Özel Eğitim, Psikoloji, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümlerinden mezun müdürlerin, bölümün sorunlarını aynı şekilde algıladıkları, aralarında bir farklılığın olmadığı

belirlenmiştir. Sonuç olarak Müdürlerin mezuniyet alanlarının farklı olmasının sorunları algılamalarına etkide bulunmadığı, mezun oldukları lisans programlarının müdürleri konu hakkında eşit düzeyde bilgi sahibi yaptığı düşünülmektedir. Bununla birlikte Özel Eğitim, Psikoloji ya da Rehberlik ve psikolojik Danışmanlık bölümü mezunu olmak gibi farklı alanlardan gelmiş olmalarına rağmen sorunları aynı düzeyde algılamaları alan mezunu olan özel eğitim öğretmenleri açısından düşündürücüdür.

Bu sonuçlar doğrultusunda, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik şu önerilerde bulunulabilir: (a) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün bu araştırmanın sonuçlarını göz önüne alması yararlı olacaktır. (b) Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin bu sonuçları kullanılmasını faydalı olacaktır. (c) Bu yapılan araştırmanın bir benzeri nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanılarak tekrarlanabilir. (d) Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin sorunlarının algılanması ile ilgili özel eğitim hizmetleri bölümü çalışanları ile ilgili bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (2000). *Özürlülere hizmet veren özel eğitim ve rehabilitasyon kurum ve kuruluşları iş birliği ve koordinasyon toplantıları sonuç raporları*, Ankara: Eğitim Dairesi Başkanlığı.
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (2005). *II. Özürlüler şurası yerel yönetimler ve özürlüler komisyon raporları ve genel kurul görüşmeleri*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (2006). *Özürlü çocuklara yönelik rehabilitasyon ve özel eğitim hizmetleri çalışması raporu*. 15 Şubat 2008, <http://www.ozida.gov.tr/araştırma/ozelegitim.htm>
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2009). *Özürlüler İdaresi Başkanlığı yasal mevzuatlar*. 15 Subat 2008, <http://www.ozida.gov.tr/mevzuat/>.
- Bozkurt, F. (2009). *Zihinsel yetersiz tanısı alan çocukların tanılama süreçlerinin betimlenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çağlar, D. (1976). Örgün eğitimimizde geri zekalı çocukların teşhisi sorunları konulu bir araştırma üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9(1), 445-485. 19 Mayıs 2009, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/496/5904.pdf>
- Kargın, T. (2003). Cumhuriyetin 80. yılında özel eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 160. 11 Şubat 2011, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/kargin.html>.
- Eripek, S. (2004). Türkiye'de zihin engelli çocukların kaynaştırılmalarına ilişkin olarak yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 25-32. 13 Ocak 2009, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/39/52/487.pdf>
- Fisscuss, D.E., & Mandell, J.C. (2002). *Developing individualized education programs*. (Ed. Gönül Akçamete). Çev: Hatice Günayer Senel, Elif Tekin. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kamen Akkoyun, A. (2007). *Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlüğü personelinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri (Batı Karadeniz Bölgesi örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocaoğlu, M. (1991). *1985-1990 Yılları arasında Eskişehir rehberlik ve araştırma merkezi inceleme bölümüne yapılan başvuruların incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Özel eğitim hizmetleri tanıtım el kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı.(2006). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. 1 Mart 2009, <http://orgm.meb.gov.tr/>.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009a). *Rehberlik ve araştırma merkezi açma yönergesi*. 1 Mart 2009, <http://orgm.meb.gov.tr/>.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009b). *Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği*. 1 Mart 2009, <http://orgm.meb.gov.tr/>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009c). *573 Sayılı kanun hükmünde kararname*. 1 Mart 2009, <http://orgm.meb.gov.tr/>
- Nizamoglu, N. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özak, H., Vural, M., & Avcıoğlu, H. (2008). Rehberlik araştırma merkezi müdürlerinin gönderme tanılama yerleştirme izleme ve değerlendirmeye ilişkin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 189-206.

Özgüler, E.B. (2003). *Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinin karşılaştıkları yönetsel stres kaynakları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkoğlu, Y.K. (2007). *İlköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesi ve sonrasında öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EXTENDED ABSTRACT

The purpose of the study was to determine the problems of Special Education Department in Guidance and Research Centers and then examining the problems in relation to administrator based variables. For this aim answers were sought to the questions below: (a) Are there the problems of Special Education department in Guidance and Research Centers? (b) Do the thoughts of Guidance and Research Centers managers about the problems that are encountered in perception of the problems of special education department differ significantly according to gender? (c) Do the thoughts of Guidance and Research Centers managers about the problems that are encountered in perception of the problems of special education department differ significantly according to age? (d) Do the thoughts of Guidance and Research Centers managers about the problems that are encountered in perception of the problems of special education department differ significantly according to their undergraduate program? (e) Do the thoughts of Guidance and Research Centers managers about the problems that are encountered in perception of the problems of special education department differ significantly according to vocational seniority? (f) Do the thoughts of Guidance and Research Centers managers about the problems that are encountered in perception of the problems of special education department differ significantly according to duration as a GRC manager. (g) Do the thoughts of Guidance and Research Centers managers about the problems that are encountered in perception of the problems of special education department differ significantly according to status of staff as a GRC manager? (h) Do the thoughts of Guidance and Research Centers managers about the problems that are encountered in perception of the problems of special education department differ significantly according to educational status? (i) Do the thoughts of Guidance and Research Centers managers about the problems that are encountered in perception of the problems of special education department differ significantly according to in-service training?

The participants of this study were 190 administrators, from the Guidance and Research Centers furnish services all over the country. A total of 198 administrators of Guidance and Research Centers were asked to fill out a questionnaire developed by the researcher. The 93-item questionnaire, consisted of two parts, was sent via internet to the official web sites of the Guidance and Research Centers. 110 administrators (12 females, 98 males) completed and returned the questionnaires.

The collected data related to the problems of the Guidance and Research Centers were analyzed by using descriptive statistics such as frequencies, percentages, means and standard deviations. In order to determine whether gender, age, graduated program, teaching practice, employment period of administration, being a permanent or nominee staff, academic background, and having or not having in-service education have an effect on their perceptions about the problems, t test and ANOVA were used.

The findings indicated that there is not significant differences among the administrators perceptions about the problems related to sub-categories—general features of the Guidance and Research Center, in orientation of individuals, in medical diagnose, in educational evaluation and diagnose, in orientation, accommodation and monitoring in Individualized Education Program (IEP), and in mainstreaming—according to gender, age, graduated program, teaching practice, employment period

of administration, being a permanent or nominee staff, academic background, and having or not having in-service education any in-service education.

As a result of these findings, these recommendations can be given for further studies: (a) it will be useful for National Education Ministry to take results that are determined in this study into consideration. (b) It will be useful for the Guidance and Research Centers to take result that are determined in this study use these results. (c) Similar to this study, a study in which quantitative and qualitative dimensions are integrated as it is in this study can be planned. (d) Data was collected from 110 Guidance and Research Centers managers in this study. This study can be held again by adding all Guidance and Research Centers managers and experts and specialists who work in Guidance and Research Centers into the study.

TIJSEG